

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГАЛЕЦЬКА Тетяна Іванівна

УДК 631.164.23

**ЛІЗИНГ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

**Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Львів – 2009

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У процесі розгортання та поглиблення ринкових реформ у 90-х роках у сільськогосподарському виробництві України поряд із позитивними явищами та тенденціями (економічна свобода, зниження адміністративного тиску, плюралізм форм власності та різноманіття типів господарювання тощо) мали місце суттєві проблеми і труднощі. Зокрема, значне порушення еквівалентності в обміні, диспаритет цін унеможлилювали здійснення не тільки розширеного, а й простого відтворення. Продуктивні сили, матеріально-технічна база занепадали та руйнувались. Ступінь зносу активної частини основних виробничих фондів сільського господарства сягає 70-90%. Такий стан матеріально-технічної бази нівелює переваги вітчизняного сільськогосподарського виробництва, що зумовлені сприятливими природно-кліматичними чинниками, насамперед природною родючістю чорноземів. Занепад матеріально-технічної бази знижує конкурентоспроможність сільського господарства, зумовлює значні втрати вже вирощеного врожаю через неможливість вчасного та якісного проведення комплексу сільськогосподарських робіт, а також збереження продукції та її глибокої переробки.

Негативні тенденції в розвитку сільськогосподарського виробництва призвели до фактичного припинення інвестиційного процесу в 90-х роках минулого століття і зумовили його недостатній динамізм останніми роками. Зупинити ці негативні тенденції, вийти на траєкторію високого і стійкого зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції неможливо без докорінної зміни інвестиційної політики, у т.ч. й перегляду деяких важливих її принципів.

У процесі ринкового реформування сільського господарства з'явився новий елемент в економічних відносинах – лізинг. Він добре зарекомендував себе в багатьох країнах світу як ефективний інвестиційний інструмент. Стосовно сучасного стану сільськогосподарських підприємств лізинг правомірно розглядати як важливу форму їх підтримки. Проте масштаби використання лізингу і його роль у забезпеченні інвестиційного процесу та оновленні матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств не відповідають реальним потребам, наявним можливостям нашої економіки, що є одним із чинників її недостатнього зростання. Тому дослідження комплексу проблем, пов'язаних із використанням лізингу, пошук і обґрунтування найефективніших механізмів його застосування належать до найбільш актуальних і нагальних проблем аграрної економіки та господарської практики.

Проблеми теорії та методології, сутність лізингу розглядаються в працях В. Горемикіна, Ю. Гринчук, Е. Кабатової, М. Лещенко, І. Школи та ін. Організаційно-економічні основи його застосування широко і глибоко досліджуються М. Антиповим, М. Васильєвим, В. Газманом, В. Грубим, В. Ковалєвим, І. Костирком, Д. Лепецьким, В. Овчинніковим, Е. Чекмаревою, Г. Черевком та ін. Проблеми удосконалення нормативно-правової бази аналізують А. Барабаш, М. Васильєв, В. Вітрянський, Ю. Долгушина, Л. Прилуцький, О. Смирнова, Я. Усенко та ін. Специфічні особливості використання лізингових відносин у

сфері АПК обґрунтовані в працях В. Андрійчука, В. Артиша, А. Беляєва, Н. Внукова, В. Іванишина, І. Горіна, О. Гудими, А. Королькова, В. Кравченко, Т. Куліша, В. Лімарьова, О. Ляхова, П. Макаренка, І. Міхаліна, О. Олійника, М. Пастернака, В. Плаксієнко, А. Прокопенко, В. Різника, О. Симакова, В. Талалаєва, Н. Танклевської та інших авторів.

Однак суперечливість методологічних і теоретичних підходів до трактування лізингу не сприяє розробці чітких і надійних методик визначення ефективності його використання. Тому в практиці господарювання цей важливий інструмент інвестиційного процесу застосовують за принципом “спроб і помилок”.

Аналіз наукової літератури й процесів становлення і розвитку лізингу дають підстави стверджувати, що низка важливих питань його сутності і застосування залишаються ще недостатньо вивченими. Стосовно сільського господарства потребують поглибленого дослідження вплив лізингу на ефективність виробництва та фінансовий стан суб’єктів господарювання, обґрунтування шляхів вдосконалення економічних взаємовідносин партнерів по агролізингу (разом із державою) та вироблення оптимальних управлінських рішень. Актуальність та практична значущість вирішення цих проблем і зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснювали в рамках наукової теми економічного факультету Львівського національного аграрного університету на 2006-2010 рр. “Розробка організаційно-економічного механізму підвищення соціально-економічної ефективності функціонування АПК Західного регіону України” (державний реєстраційний номер 0106U002073). З’ясовано місце лізингу в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств, запропоновано шляхи оптимізації управлінських рішень щодо лізингу та обґрунтовано напрями посилення його ролі в технічному забезпеченні сільських товаровиробників.

Мета і завдання дисертаційного дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування напрямів суттєвого розширення використання лізингу в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств на основі підвищення його ефективності та удосконалення економічних взаємовідносин між учасниками цього процесу через поглиблення теоретичного пізнання його суті, уточнення оцінок економічної ефективності та забезпечення державою умов для ширшого його використання.

Для досягнення зазначеної мети необхідно виконати такі завдання:

- узагальнити теоретичні положення щодо сутності лізингу і лізингових відносин, лізингових доходів і платежів;
- уточнити і доповнити наявні класифікації видів лізингу;
- визначити особливості використання лізингових відносин у сільськогосподарських підприємствах;
- виявити стимулюючі та стримувальні чинники розвитку лізингу, а також ті, що впливають на ефективність його використання;

- вдосконалити методику оцінки ефективності використання лізингу сільськогосподарськими підприємствами;
- розробити економіко-математичну модель підтримки прийняття оптимальних інвестиційних управлінських рішень в умовах невизначеності на основі використання нечітких множин;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази державного регулювання лізингу;
- обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення статистичного обліку лізингодавцями та сільськогосподарськими підприємствами-лізингодержувачами;
- визначити основні шляхи вдосконалення економічних взаємовідносин партнерів по агролізингу.

Об'єктом дисертаційного дослідження є лізинг як вид економічної діяльності, одне з важливих і перспективних джерел інвестування розвитку сільськогосподарських підприємств.

Предмет дослідження – теоретичні, методологічні та методичні аспекти використання лізингу в організаційно-управлінській та інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є загальнонаукові принципи, діалектичний метод пізнання процесів і явищ економічної дійсності, категорії філософії та економічної теорії, теоретичні положення, що обґрунтовані в працях вітчизняних і зарубіжних учених-економістів із проблем сутності лізингу, його ролі та значення в інвестиційному процесі та особливостей використання в сільськогосподарських підприємствах.

У роботі використані методи: абстракції, історичного і логічного, індукції та дедукції, системного аналізу (при з'ясуванні сутності лізингу); монографічний (вивчення методик оцінки лізингу); економіко-статистичні (групування, порівняння, статистичне спостереження для аналізу стану та оцінки перспектив розвитку лізингу в сільськогосподарських підприємствах); економіко-математичні (при розробці моделі підтримки прийняття оптимальних інвестиційних рішень); соціологічні (під час проведення соціологічного дослідження сфери лізингової діяльності та узагальнення даних).

Інформаційною базою дисертаційного дослідження є закони України, матеріали Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, НАК “Укראгролізинг”, Державного комітету статистики України, Львівського обласного управління статистики, Національного банку України, Головного управління агропромислового розвитку Львівської облдержадміністрації, Асоціації “Українське об'єднання лізингодавців”, річні звіти сільськогосподарських підприємств Львівської області, а також матеріали соціологічного дослідження, проведеного автором, та його власні спостереження.

Наукова новизна одержаних результатів. Системне дослідження методологічних, теоретичних, методичних і практичних аспектів використання лізингу в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств дало ре-

зультати, що зумовлюють його наукову новизну і проявляються в таких положеннях:

вперше:

– на основі використання методологічного принципу щодо необхідності розмежування сутностей різного порядку обґрунтовано положення, відповідно до якого найбільш глибинною сутністю лізингу (сутністю першого порядку) є особлива (синтетична) форма реалізації власності, а менш глибинною (сутністю другого порядку) – форма розмежування капіталу на капітал-власність і капітал-функцію. Володіння, розпоряджання, користування та отримання доходу як основні форми реалізації власності (правомочності власності) з ускладненням типів підприємств та економічних систем еволюціонують із виняткових, неподільних у подільні між різними суб'єктами господарювання. Відбувається їх своєрідне розщеплення як у межах, так і поза межами підприємств. Водночас у процесі формування взаємозв'язків між цими суб'єктами має місце синтез форм реалізації власності (правомочностей), що в сукупності і формує явище лізингу. Лізингодавець і лізингоотримувач усі ці правомочності реалізують спільно (сутність першого порядку), причому за першим поступово закріплюється володіння і часткове вилучення доходу, а за другим – розпоряджання, користування, а також часткове вилучення доходу (сутність другого порядку);

– на основі цього теоретичного підходу запропоновано економіко-математичну модель кількісної та якісної оцінки інвестиційних лізингових проектів в умовах невизначеності на основі використання нечіткої логіки, що дозволить усунути суб'єктивні чинники в процесі прийняття управлінського інвестиційного рішення;

удосконалено:

– класифікацію видів лізингу на основі аналізу відносин власності та соціально-економічних відносин загалом, що дозволило уточнити наявні класифікації і виокремити види лізингу за характером доходів і критерієм переходу права власності;

– методику визначення ефективності використання лізингу в сільськогосподарських підприємствах, що охоплює як кількісні, так і якісні показники, а також трансакційні витрати;

набуло подальшого розвитку:

– положення щодо необхідності розмежування категорій “лізинговий дохід” і “лізинговий платіж”, в основі якого лежить їх різна економічна природа, джерела формування, особливості кругообороту та призначення;

– методичні підходи до визначення вартості лізингової угоди на основі співвідношення розмір лізингового платежу і відсоткової ставки за депозитами для юридичних осіб;

– методичні підходи до обґрунтування доцільності застосування в методиці оцінки ефективності використання лізингу показника трансакційних витрат;

– напрями і пропозиції щодо удосконалення державного регулювання лізингових відносин і взаємовідносин партнерів по агролізингу з метою підвищення технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення, висновки та узагальнення можуть бути використані для обґрунтування розширення використання лізингу в сільськогосподарських підприємствах, зміцнення на цій основі їх матеріально-технічної бази. Матеріали аналітичної записки “Пропозиції щодо розвитку лізингових відносин у сфері АПК України” використані Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України для удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності суб’єктів лізингових відносин в Україні (довідка № 15746/05 від 19.12.08). Запропоновані рекомендації стосовно удосконалення державного регулювання лізингових відносин в Україні використані Українським агентством фінансового розвитку під час розробки проекту Стратегії розвитку фінансового сектора України до 2015 р. (довідка № 08-231/09 від 19.01.09). Результати соціологічного дослідження, узагальнені в аналітичній записці “Оцінка стану та перспектив розвитку лізингу в сільськогосподарських підприємствах Львівської області”, та розроблені на її основі пропозиції взято до уваги Львівською філією НАК “Укragenrolizing” для розширення використання лізингу в технічному забезпеченні сільськогосподарських підприємств (довідка № 1/2-44 від 13.03.09). Методику оцінки ефективності інвестиційного лізингового проекту використовує в практичній діяльності ЗАТ “Галичина-Нова” (довідка № 00106 від 01.08.08).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому викладено авторський підхід до трактування теоретико-методологічних основ лізингу, з’ясування його ролі, значення та підвищення ефективності в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств. Основні положення та висновки, наведені в роботі, розроблені автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що розроблені здобувачем особисто.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення дисертації доповідались на: всеукраїнських науково-практичних конференціях “Фінансова система України: становлення та розвиток” (м. Острог, 2007-2008 рр.); міжнародних науково-практичних конференціях “Економіка підприємства: теорія та практика” (м. Київ, 2008 р.), “Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України” (м. Дніпропетровськ, 2008 р.), “Інноваційний розвиток економіки і фінансів України в умовах глобалізації” (м. Хмельницький, 2008 р.), “Обліково-аналітичне забезпечення розвитку сільського господарства і села” (м. Львів, 2008 р.), “Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності” (м. Сімферополь і м. Ялта, 2008 р.), “Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави” (м. Дніпропетровськ, 2008 р.); міжнародній науково-практичній конференції аспірантів і студентів “Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації” (м. Сімферополь, 2008 р.); науково-практичній конференції молодих вчених “Теоретична і прикладна економіка: задачі та перспективи” (м. Тернопіль, 2008 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 18 наукових праць, загальний обсяг яких становить 5,36 друк. арк., з яких 12 –

статті у фахових виданнях, 6 – тези наукових конференцій. Частка дисертанта становить 5,22 друк. арк.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи – 294 сторінки комп’ютерного тексту, в т. ч. основна частина – 180 сторінок. Вона містить 29 таблиць, 22 рисунки, 260 найменувань використаних джерел та 34 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульовано мету, основні завдання, об’єкт, предмет дослідження, а також відображено наукову новизну, розкрито практичне значення отриманих наукових результатів, надано інформацію про їх апробацію.

У першому розділі – **“Теоретико-методологічні засади лізингу”** – розглянуто методологічні й теоретичні проблеми, пов’язані з трактуванням сутності лізингу, лізингових відносин і доходів; досліджено принципи, функції та види лізингу, проаналізовано методики оцінки його ефективності.

Доведено, що з’ясувати сутність лізингу неможливо поза аналізом відносин власності. Лізинг доцільно розглядати як специфічну форму реалізації відносин власності. Ця форма, на відміну від інших, є не зовсім традиційною і стійкою. Нетрадиційність пов’язана з наростаючим процесом ускладнення відносин власності і полягає в тому, що вона виступає як синтетична, інтегральна категорія, така, що поєднує, інтегрує в собі низку інших, традиційних та найбільш глибинних форм реалізації відносин власності (володіння, користування, розпоряджання та отримання доходу). Завдяки цьому поєднанню вона й набуває власних родових ознак, різниться від інших, як самостійних щодо неї форм, так і тих, що поєднані в такому явищі, як лізинг. Вилучення із цього синтезу, діалектичної єдності якоїсь однієї з форм дає вже нову якість. Лізинг як синтетична форма реалізації відносин власності є менш глибинною, більш поверхневою формою реалізації власності порівняно з володінням, користуванням, розпоряджанням та вилученням доходу. Водночас ця синтетична форма реалізації відносин власності є найбільш глибинною характеристикою (сутністю першого порядку) лізингу як господарського явища та відносин, що його охоплюють.

Лізингові відносини виникають, як правило, з приводу руху не предметів споживання, а засобів виробництва. В умовах товарно-грошових відносин і приватної власності засоби виробництва набувають форми капіталу, майна, покликаного і здатного зростати у вартісній формі, забезпечувати отримання доходу. Як менш глибинна сутність, сутність другого порядку, лізинг правомірно трактувати як форму (одну з форм) розмежування (розщеплення) капіталу на капітал-власність і капітал-функцію. За лізингодавцем закріплюються функції капіталу-власності, а за лізингоотримувачем – капіталу-функції (рис. 1). Перший внаслідок цього процесу володіє і частково вилучає дохід, а другий – користується, розпоряджається і теж частково вилучає дохід. Тому ми розглядаємо лізингові відносини як відносини стосовно реалізації власності, максимі-

зації доходу на основі поділу капіталу на капітал-власність і капітал-функцію через використання механізмів оренди та кредитування.

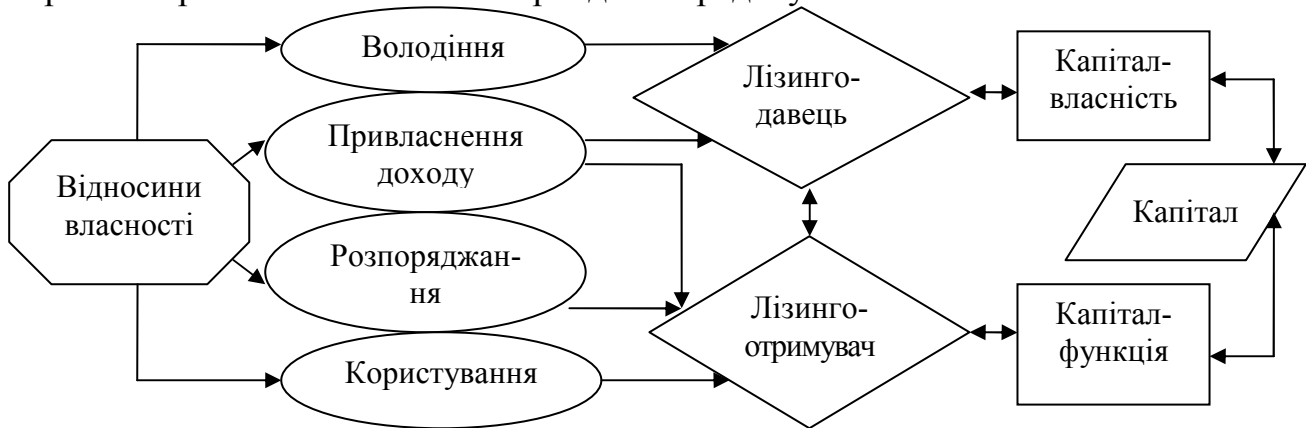

Рис. 1. Лізинг у відносинах власності та функціонуванні капіталу.

Необхідним є чітке розмежування категорій “лізингові платежі” і “лізингові доходи”. Лізинговий платіж не є однорідним за своєю економічною природою, економічним змістом. У ньому поєднані різні форми, що суттєво різняться, особливо за їх роллю та значенням у кругообігу і загалом у відтворювальному процесі. Частина його, причому переважаючу, становлять платежі, пов’язані з відшкодуванням використовуваних через механізм лізингу засобів виробництва. Це не є власне дохід, в усякому разі в класичному розумінні. Інша частина лізингового платежу, яка виступає як надлишок вартості над вартістю, необхідною для відшкодування у грошовій формі використовуваних засобів виробництва, набуває форми власне доходу, який можна охарактеризувати як лізинговий дохід. Це розмежування має величезне практичне значення для забезпечення правильного, наукового обґрунтованого оподаткування доходів, ведення бухгалтерського й статистичного обліку, визначення ефективності лізингових операцій, а в ширшому розумінні – ефективності інвестицій (капіталовкладень) тощо.

Вартість лізингової угоди має бути прямо пропорційною лізинговому платежу й обернено пропорційною банківському відсоткові. Адже лізингодавець у формі лізингового платежу повинен отримати дохід, що відшкодовує витрати і містить певний надлишок над ними. Цей надлишок має бути не нижчим за дохід у формі банківського відсотка, інакше лізингодавцю не буде жодного сенсу йти на ризик і вкладати кошти не в банківську систему, а в лізингові операції.

Стосовно сільськогосподарських підприємств перспективним і ще зовсім недослідженим є взаємозв’язок лізингових платежів із рентними доходами. Адже додаткові вкладення капіталу, що мають місце в процесі використання лізингу, забезпечують приріст додаткового чистого доходу, який у сільськогосподарських підприємств набуває форми земельної ренти.

В історичному контексті відносинам лізингу передували орендні відносини. Вони й у лізингових відносинах мають місце, утримуються, але в складніших проявах і взаємозв’язках. Це дає підстави виокремлювати, виділяти поряд із традиційними відносинами оренди лізингові відносини як самостійні, як

подібні, але інші. Інакше кажучи, лізинг можна розглядати як більш загальне, широке, а оренду – як менш загальне, часткове, але більш глибоке, без якого не може бути більш загального.

Інтегруючими, базовими видами лізингу є оперативний та фінансовий лізинг. В основу уточненої нами систематизації видів лізингу взято положення щодо діалектичної єдності соціально-економічних, організаційно-економічних і техніко-економічних відносин. Це дозволило авторові уточнити класифікацію наявних видів лізингу, а також виокремити види лізингу за характером доходів і за критерієм переходу права власності.

Застосування цього інструменту вимагає розробки методики його оцінки. На сьогодні не існує єдиної загальновизнаної методики оцінки лізингу та його ефективності. Переважна їх більшість враховує лише інтереси лізингових компаній. У цій ситуації для сільськогосподарських підприємств-лізингодержувачів досить складно прийняти управлінське рішення щодо доцільності лізингового проекту. Тому розробка методики оцінки лізингу з позицій реалізації інтересів лізингоотримувача є одним із найбільш нагальних завдань, вирішення якого пропонується в третьому розділі.

У другому розділі – **“Оцінка інвестиційної діяльності та стану лізингу в сільськогосподарських підприємствах”** – проаналізовано інвестиційні процеси в сільському господарстві України, визначено їх вплив на результати господарювання й стан матеріально-технічної бази виробників сільськогосподарської продукції; з’ясовано роль лізингу в їхній інвестиційній діяльності; досліджено процес становлення ринку лізингових послуг в Україні та визначено показники ефективності лізингових операцій в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств.

Встановлено, що реформування АПК на ринкових засадах призвело до затяжної кризи, яка негативно позначилася на результатах функціонування і можливостях оновлення основного капіталу переважної більшості господарюючих суб’єктів. Як наслідок, технічна оснащеність сільського господарства України різко знизилася, хоча на початку 90-х років ХХ ст. вона наближалася до оптимального для тих умов рівня. За 1990-2007 рр. кількість тракторів зменшилася у 2,5; комбайнів – у 2,4; вантажних автомобілів – у 2,2 рази. Ступінь щорічного зносу основних засобів у десять разів перевищує їхнє оновлення.

Низький рівень технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва призвів до ситуації, коли фактичні показники використання техніки перевищують не тільки нормативи, а й у п’ять-десять разів аналогічні показники розвинутих країн. Збільшення навантаження на одиницю сільськогосподарської техніки пришвидшує її фізичне зношення, подовжує терміни виконання сільськогосподарських робіт, призводить до втрат врожаю, збільшує собівартість вирощеної продукції і зменшує прибутки підприємств. У результаті незадовільне фінансове становище господарюючих суб’єктів унеможлиблює фінансування інвестиційних проектів.

У 2007 р. порівняно з 2001 р. обсяги інвестицій у сільське господарство України збільшилися у 6 разів, сягнувши 9,3 млрд. грн. Утім, цього далеко не-

достатньо для забезпечення розширеного відтворення. Адже для відновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва до рівня технологічної потреби необхідне щорічне придбання технічних засобів в обсязі 22-28 млрд. грн протягом найближчих десяти років.

Основною перешкодою для вирішення цієї проблеми є хронічний дефіцит власних коштів. Для сільськогосподарських підприємств життєво важливим є залучення зовнішнього фінансування. Розпочата у 2000 р. програма надання комерційними банками пільгових кредитів аграріям, хоча і призвела до поступового нарощування кредитування сільськогосподарських підприємств, однак не вирішила проблеми забезпеченості сільгоспвиробників коштами. Банки орієнтовані на коротко- та середньострокове кредитування прибуткових підприємств із позитивною кредитною історією і тому неспроможні забезпечити повноцінне інвестиційне та інноваційне кредитування сільськогосподарських підприємств. Суттєво не впливають на цей процес й іноземні інвестиції, частка яких у загальному обсязі інвестицій в основний капітал останніми роками не перевищує 4%.

Традиційні джерела фінансування інвестиційної діяльності у вітчизняному сільському господарстві виявилися недостатніми та неефективними. Тому необхідно застосувати альтернативні фінансові інструменти, зокрема лізинг. Переваги лізингової діяльності ще недостатньо оцінені в Україні. У розвинутих країнах частка лізингу в інвестиціях в основний капітал становить 30-35%, в Україні – близько 1%.

Придбання аграріями устаткування за 2001-2007 рр. збільшилося у 15 разів (з 501 до 7487 млн грн). Однак питома вага сільськогосподарської техніки, отриманої на умовах лізингу, за цей самий період знизилася з 28,7 до 2,6% загальної вартості її придбання (табл. 1).

Таблиця 1

**Придбання техніки сільськогосподарськими підприємствами України,
2001-2007 рр., млн грн**

Рік	Прид- бано, усього	У тому числі				Питома вага техніки, придбаної на умовах лізингу, %
		з частковою компенсацією вартості	на умовах лізингу	за пільговими кредитами	ввезено іноземної техніки	
2001	501	0	144	0	357	28,7
2003	527	85	115	0	327	21,8
2006	2573	106	53	829	1585	2,1
2007	7487	293	191	795	6 209	2,6
Усього	15332	1214	1036	2931	10152	6,8

Вітчизняні сільськогосподарські виробники надають перевагу іноземній техніці (83% загального обсягу закупівлі), навіть вживаній, хоча нерідко на її ремонт та обслуговування витрачають значно більше коштів, ніж на придбання.

Держава стимулює розвиток агролізингу через НАК “Украгролізинг”, яка добре представлена в регіонах мережею філій та дочірніх підприємств. За 1998-2007 рр. на придбання сільськогосподарської техніки та обладнання для агро-

промислового комплексу на умовах фінансового лізингу з державного бюджету використано 1419,9 млн грн. За рахунок цих коштів аграрному секторові передано 18505 одиниць техніки, у т. ч. 5822 тракторів, 959 зернозбиральних комбайнів, 9555 одиниць ґрунтообробної та посівної техніки. Зокрема, за 2005-2007 рр. у Львівську область надійшло 75 одиниць техніки загальною вартістю 9,2 млн грн.

Різкі коливання в обсягах постачання техніки сільськогосподарським підприємствам у Львівській області напряду залежать від обсягу коштів, виділених для цього з державного бюджету. Недостатня державна підтримка фінансового лізингу зводить нанівець основні його переваги – можливість оновлення основного капіталу низько- та середньорентабельними підприємствами, які не мають ліквідної застави. У 2007 р. саме ці сільськогосподарські підприємства Львівської області отримали 88% обсягу сільськогосподарської техніки, наданої на умовах фінансового лізингу через НАК “Украгролізинг” (табл. 2).

Таблиця 2

**Групування сільськогосподарських лізингоодержувачів НАК
“Украгролізинг” у Львівській області за рівнем рентабельності, 2007 р.**

Категорія підприємств	Рівень рентабельності, %	Кількість підприємств	Кількість техніки, одиниць	Вартість техніки, тис. грн
1	0-15,0	6	11	969,4
2	15,1-30,0	15	18	2439,2
3	більше 30,1	4	4	811,4
Усього		25	33	4220,0

Аналіз показав, що у лізинг надається переважно недорога техніка (ґрунтообробна і трактори) вартістю до 150 тис. грн, на яку припадає 79% загального її обсягу. Решту (21%) становить складна сільськогосподарська техніка (універсальні трактори та комбайни).

Для виявлення стану й перспектив поширення лізингу в сільськогосподарських підприємствах, визначення чинників, що впливають на його розвиток, дисертантом проведено соціологічне опитування серед власників, менеджерів і спеціалістів сільськогосподарських підприємств-лізингоодержувачів Львівської філії НАК “Украгролізинг”. Переважна більшість опитаних (74%) надає лізингу пріоритетне значення у відтворенні технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Однак лише 16% респондентів скористалися послугами приватних лізингових компаній. Решті (84% опитаних) завадили це зробити високі відсоткові ставки (49% респондентів), вимога додаткового забезпечення (37%), малий термін дії договору (8%) та жорсткі графіки лізингових платежів (6%). Домінуюча частина аграріїв вказала на великі обсяги трансакційних витрат, пов’язаних із проведенням лізингової операції. Опитування виявило, що відсутнє чітке розуміння економічної сутності лізингу.

Таким чином встановлено, що лізинг є недостатньо поширеним в Україні, йому не надається належна увага як з боку господарюючих суб’єктів, так і з

боку держави. Тому необхідним є стимулювання вітчизняного лізингового бізнесу.

У третьому розділі – “Перспективи розвитку лізингу в технічному забезпеченні сільськогосподарських підприємств” – розроблено модель оптимізації прийняття управлінських рішень щодо доцільності запровадження лізингового проекту, підвищення його ролі в інвестиційній діяльності; сформульовано пропозиції щодо вдосконалення державного регулювання лізингових відносин у сільськогосподарських підприємствах, обґрунтовано шляхи оптимізації економічних відносин партнерів по агролізингу.

Наявні методики оцінки ефективності лізингу не охоплюють усіх його аспектів. Тому ефективність альтернативних інвестиційних лізингових проектів запропоновано оцінювати за допомогою таких показників: чиста приведена вартість, індекс рентабельності інвестицій, дисконтований термін окупності інвестицій, податковий щит, дисконтована сума власних коштів, ступінь здорожчання техніки. Порівняльний аналіз кількісних показників ефективності інвестиційного лізингового проекту відбувається в умовах невизначеності, не враховує їх якісної оцінки.

Розширення практики застосування лізингу можливе за наявності достовірних критеріїв і методик його оцінки, що підтвердить ефективність застосування в інвестиційній діяльності. Зокрема, для прийняття оптимальних інвестиційних управлінських рішень запропоновано економіко-математичну модель, розроблену на основі використання нечітких множин.

Взаємозв'язок показників інвестиційного лізингового проекту можна подати у вигляді дерева логічного виведення (рис. 2).

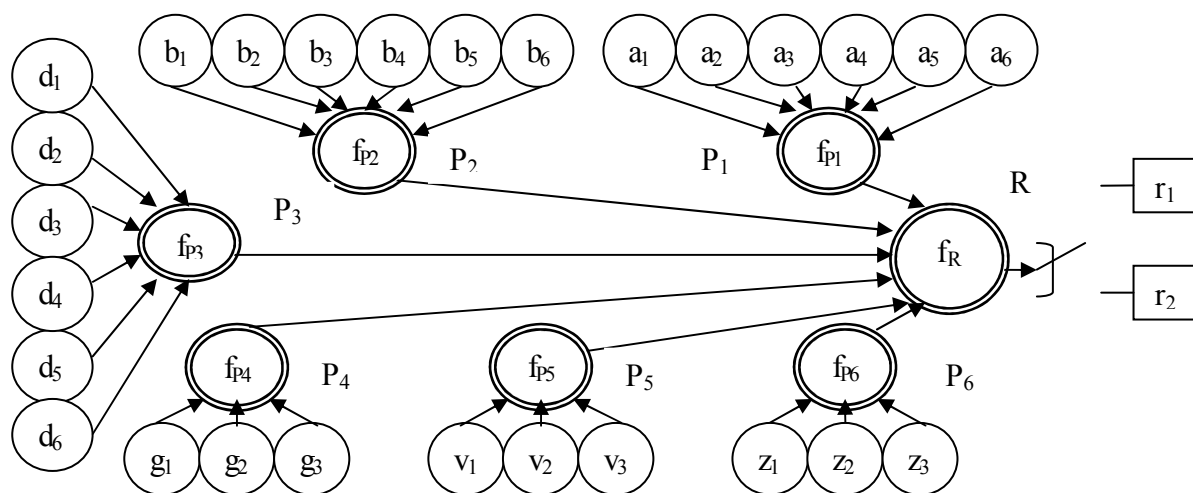

Рис. 2. Дерево логічного виведення інвестиційного лізингового проекту.

Цьому дереву відповідає система співвідношень:

$$R = f_R(P_1, P_2, P_3, P_4, P_5, P_6), \quad (1)$$

де R – інтегральна оцінка проекту; P_1 – чиста приведена вартість; P_2 – індекс рентабельності інвестицій; P_3 – дисконтований термін окупності інвестицій; P_4 – податковий щит; P_5 – дисконтована сума власних коштів; P_6 – величина здорожчання техніки;

$$P_1 = f_{P_1}(a_1, a_2, a_3, a_4, a_5, a_6), \quad (2)$$

де a_1 – річні доходи; a_2 – коефіцієнт трансакційних витрат; a_3 – ставка дисконтування; a_4 – річне інвестування коштів; a_5 – прогнозований середній індекс інфляції; a_6 – тривалість проекту;

$$P_2 = f_{P_2}(b_1, b_2, b_3, b_4, b_5, b_6), \quad (3)$$

де b_1 – річні доходи; b_2 – коефіцієнт трансакційних витрат; b_3 – ставка дисконтування; b_4 – річне інвестування коштів; b_5 – прогнозований середній індекс інфляції; b_6 – тривалість проекту;

$$P_3 = f_{P_3}(d_1, d_2, d_3, d_4, d_5, d_6), \quad (4)$$

де d_1 – річні доходи; d_2 – коефіцієнт трансакційних витрат; d_3 – ставка дисконтування; d_4 – річне інвестування коштів; d_5 – прогнозований середній індекс інфляції; d_6 – тривалість проекту;

$$P_4 = f_{P_4}(g_1, g_2, g_3), \quad (5)$$

де g_1 – сума податкового кредиту; g_2 – сума економії податку на прибуток за рахунок віднесення лізингової комісії та відсотків за кредит на валові витрати; g_3 – сума економії податку на прибуток за рахунок амортизаційних нарахувань;

$$P_5 = f_{P_5}(v_1, v_2, v_3), \quad (6)$$

де v_1 – річна сума власних коштів; v_2 – ставка дисконтування; v_3 – тривалість проекту;

$$P_6 = f_{P_6}(z_1, z_2, z_3), \quad (7)$$

де z_1 – величина інвестицій; z_2 – коефіцієнт трансакційних витрат; z_3 – первісна вартість основного засобу, що передається в лізинг.

У результаті розв'язку задачі отримуємо вихідну змінну – інтегральну оцінку проекту, яка слугує для прийняття одного з рішень: r_1 – прийняти проект; r_2 – відхилити проект.

Застосування такої економіко-математичної моделі дає змогу усунути суб'єктивний чинник у процесі прийняття оптимального рішення щодо ефективності інвестиційного лізингового проекту в умовах невизначеності.

В умовах загострення світової фінансової кризи необхідним є встановлення мінімального строку договору фінансового лізингу на законодавчому рівні. Адже вітчизняні лізингодавці, займаючи монопольне становище на ринку, прагнуть до укладення короткострокових лізингових угод, в односторонньому порядку встановлюють розміри авансових і лізингових платежів. Це загрожує нівелюванням основних переваг лізингу і зростанням трансакційних витрат лізингоодержувача.

Потребують врегулювання такі складові лізингового бізнесу, як вторинний лізинг, повернення предмета лізингу лізингодавцю, взаємостосунки між суб'єктами лізингових відносин у разі пошкодження предмета лізингу. Вважаємо за доцільне встановлення на законодавчому рівні мінімального розміру статутного фонду лізингової компанії, її обов'язкова реєстрація та ліцензування.

Із розвитком ринкових відносин головна роль повинна перейти до економічних інструментів стимулювання лізингової діяльності, зокрема податків. Саме через створення сприятливого податкового середовища лізинг швидко по-

ширився у світі та утвердився як ефективний механізм фінансування інвестицій. Необхідне введення пільгового оподаткування операцій банківського кредитування, які носять інвестиційний характер і надаються лізинговим компаніям терміном від 5 років.

З останнього кварталу 2008 р. під впливом внутрішніх і зовнішніх причин ситуація у фінансовій сфері, а за нею і в економіці, різко погіршилась. Є всі підстави вважати, що із зануренням України у фінансово-економічну кризу настає новий етап становлення лізингових відносин. Він з усіх поглядів не є сприятливим. Різкі коливання обмінного курсу на валютному ринку, дестабілізація банківської системи і зростання відсоткових ставок за кредитами, вимивання фінансових ресурсів підприємств сфери матеріального виробництва, дефіцитність бюджету та прискорення інфляційних процесів неминуче зумовлять вже найближчим часом зменшення обсягів лізингової діяльності. А це, з позицій довгострокової перспективи, загальмує вихід із фінансово-економічної кризи.

Враховуючи те, що основою виходу з кризового стану завжди було і залишається оновлення основного капіталу, а також те, що в сучасних умовах лізинг у цьому процесі відіграє важливу роль, доцільно було б у рамках антикризових програм передбачити комплекс заходів щодо стимулювання лізингу. Навіть незначна фінансова підтримка, в т. ч. й за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, дала б за умов обвального звуження інвестиційного попиту значний мультиплікативний ефект і стримувала б його подальше звуження, а в перспективі суттєво стимулювала розширення ємності ринку і збільшення обсягів виробництва.

В Україні спостерігається недостатній розвиток і використання інфраструктури ринку лізингових послуг. Недосконалість інформаційного забезпечення, зокрема недостатність і суперечливість даних про стан ринку лізингових послуг в Україні, зумовлена значною мірою майже повною відсутністю даних про діяльність лізингодавців. Тому необхідним є запровадження обов'язкової статистичної звітності для юридичних осіб, що провадять лізингову діяльність, а також вдосконалення статистичної форми № 10-мех "Облік тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей". Це дозволило б отримувати достовірні дані про оновлення активної частини основного капіталу сільськогосподарських підприємств і забезпечити активний вплив держави на управління цими процесами, зменшити при цьому трансакційні витрати та оптимізувати інституційне середовище, що забезпечує діяльність цієї сфери.

Тому регулювання державою лізингової діяльності в Україні потребує постійного вдосконалення. Необхідним є усунення неточностей, суперечностей та розбіжностей у законодавчих актах. Це дозволить налагодити економічні взаємовідносини партнерів по агролізингу, підвищить ефективність лізингу як виду економічної діяльності, усуне монополізм і подолає диспаритет цін.

ВИСНОВКИ

Оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва та його перехід на інноваційний шлях розвитку є найгострішими проб-

лемами функціонування галузі та забезпечення її розвитку. Вирішення цих проблем за умов скрутного фінансового становища можливе через застосування інноваційних проектів, реалізованих у вигляді лізингу. Проведене дослідження (на прикладі сільськогосподарських підприємств Львівської області) дозволило дійти таких висновків та розробити рекомендації щодо підвищення ролі й значення лізингу в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств.

1. Лізинг та комплекс економічних і правових відносин, що його охоплюють, є складними і багатограними явищами. Вони відносно нові й в зв'язку з цим ще недостатньо досліджені вітчизняною економічною наукою. Тому в практиці господарювання та державного регулювання має місце недооцінка можливостей лізингу в інвестиційному процесі, технічному забезпеченні сільськогосподарських підприємств як важливого напрямку їх розвитку.

2. Виникнення і динамічний розвиток лізингу розглядається автором як окремий аспект процесу розвитку відносин власності. Основні форми реалізації власності – володіння, користування, розпоряджання і отримання доходу – зазнають суттєвої модифікації із виникненням нових організаційно-правових форм функціонування підприємств, таких як господарські товариства, кооперативи тощо. З неподільних, за яких дохід від власності належав тільки одному власнику, ці форми власності еволюціонують у подільні, коли вигоди від власності є спільними для низки суб'єктів господарювання. Водночас поряд із розщепленням форм реалізації власності (пучків власності) та поділом вигод від них має місце синтез нових відносин власності, що проявляється у формуванні взаємозв'язків між цими суб'єктами у процесі лізингових відносин. Лізингодавець реалізує право володіння, а лізингоотримувач – користування та розпоряджання, спільно забезпечуючи вилучення доходу та його поділ. Це дає підстави дійти висновку, що найбільш глибинною сутнісною ознакою лізингу (сутністю першого порядку) є його особлива (синтетична) форма реалізації власності. У процесі лізингових відносин відбувається розмежування капіталу на капітал-власність та капітал-функцію, при цьому перша функція поступово закріплюється за лізингодавцем, а друга – за лізингоотримувачем. Така форма реалізації відносин власності, властива для лізингу, є його менш глибинною сутністю (сутністю другого порядку), а в єдності вони становлять його природу. Отже, лізинг – це особлива синтетична форма реалізації власності, одна із форм розмежування капіталу на капітал-власність та капітал-функцію. Відповідно, лізингові відносини – це відносини з приводу реалізації відносин власності, вилучення та максимізації доходів на основі поділу капіталу на капітал-власність та капітал-функцію через використання механізмів оренди та кредиту. Такий підхід до аналізу відносин власності та ролі лізингу в цьому процесі є вихідною умовою аналізу його ефективності й дослідження механізму його господарського використання.

3. У більшості сільськогосподарських підприємств недостатньо власних фінансових ресурсів для забезпечення процесу розширеного відтворення основних фондів. Банківська система поки що не націлена на кредитування реального сектора економіки, особливо сільськогосподарського виробництва, якому

властиві підвищені ризики. Незначними були і залишаються обсяги іноземних інвестицій. В умовах світової фінансово-економічної кризи не передбачається їх суттєве збільшення. У такій ситуації дієвим інструментом надходження інвестицій може бути лізинг. Поєднуючи в собі операції з оренди, кредитування, купівлі-продажу, він дає змогу гнучко та швидко здійснювати оновлення застарілої техніки, створювати передумови для підвищення ефективності виробництва.

4. Агролізинг в Україні, як і лізингові послуги загалом, перебувають в стадії формування і мають значні перспективи для динамічного росту. Але прискорений розвиток цього сегмента фінансового ринку можливий лише за умови створення сприятливого економічного та правового середовища, інституційної його досконалості.

5. Основними чинниками, що стримують розвиток лізингу в сільському господарстві України, є: нестабільна макроекономічна ситуація і недостатня увага держави до проблем аграрного виробництва; висока вартість лізингових послуг внаслідок обмеженості доступу лізингодавців до дешевих фінансових ресурсів; низька кредитоспроможність сільгосппідприємств; обмеженість кола об'єктів заставних операцій через недостатній розвиток земельного ринку; низький рівень якості вітчизняної техніки та орієнтація високорентабельних підприємств на закупівлю імпортової сільськогосподарської техніки й обладнання тощо. Однією з причин недостатнього розвитку лізингу в Україні, як показали результати соціологічного дослідження, є погана інформованість значної частини спеціалістів і менеджерів сільськогосподарських підприємств щодо можливостей та переваг лізингу. Тому необхідно активізувати діяльність НАК "Украгролізинг" у цьому напрямі.

6. Складність комплексу проблем, пов'язаних зі становленням і розвитком лізингу (техніко-економічних, фінансових, організаційних, правових тощо), вимагає застосування системного підходу до їх вирішення. Тому наразі є потреба в розробці ґрунтовної концепції вдосконалення ринку лізингових послуг у сфері АПК та створення і реалізації на її основі спеціальної державної програми розвитку лізингу в цій сфері.

7. Аналіз наявних методик оцінки ефективності лізингу показав, що на сьогодні не існує єдиної загально визнаної методики оцінки його ефективності. Переважна більшість із них враховує лише інтереси лізингових компаній. Сільськогосподарським підприємствам у цій ситуації складно оцінити доцільність лізингового проекту. Тому запропонована нами методика оцінки ефективності лізингу, яка базується на застосуванні інвестиційного аналізу, ставить за мету вирішення важливого народногосподарського завдання, що сприятиме поширенню лізингу.

8. Інвестиційні проекти, спрямовані на оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств у формі лізингу, не отримують поширення у зв'язку з суб'єктивними чинниками в процесі прийняття управлінських рішень. Тому розроблена нами на основі використання нечіткої логіки економіко-математична модель оцінки ефективності інвестиційних лізингових проектів в умовах невизначеності дає змогу здійснити як кількісний, так і якісний

аналіз його показників, а також усунути суб'єктивні чинники в процесі прийняття оптимального інвестиційного управлінського рішення, що створює передумови розвитку та поширення лізингу в сільському господарстві.

9. Формування організаційно-економічного середовища функціонування лізингу є однією з функцій держави, яка реалізується недостатньо, в т.ч. через відсутність інформаційного забезпечення органів управління, зокрема статистичного забезпечення цих процесів. Запропоновано усунути цей недолік через запровадження обов'язкової статистичної звітності юридичних осіб, що надають лізингові послуги. Для цього розроблено спеціальну форму статистичної звітності, яка дозволяє відобразити основні показники їх діяльності. Удосконалено також статистичну форму № 10-мех “Облік тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей”, що дасть змогу отримувати достовірні дані про оновлення активної частини основного капіталу сільськогосподарських підприємств.

10. Підвищення ефективності використання лізингу потребує суттєвого вдосконалення основних елементів у його механізмі (фінансування, планування, статистична звітність, облік, взаємовідносини з партнерами та ін.) та збалансування цих елементів між собою, приведення їх у взаємовідповідність на основі єдиних теоретичних і методичних підходів. Проведене дисертаційне дослідження дозволяє стверджувати, що лізинг є ефективним фінансовим інструментом оновлення матеріально-технічної бази сільгоспвиробників. Підвищення ефективності агролізингу та удосконалення економічних взаємовідносин партнерів на основі запропонованих теоретичних і методичних підходів дозволить розширити використання лізингу в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У фахових виданнях:

1. Топішко Т. І. Лізинг як форма кредитування та інвестування виробництва / Т. І. Топішко // Наукові записки НУ “Острозька академія”. – Вип. 9, ч.2. – Острог : НУ “Острозька академія”, 2007. – С. 459-464. – (Серія “Економіка”).
2. Топішко Т. І. Роль та місце лізингових послуг на фінансовому ринку України / Т. І. Топішко // Економічний простір : збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. – № 12/1. – С. 180-186.
3. Топішко Т. І. Лізинг як пріоритетний інструмент запровадження інвестицій та інновацій на підприємствах АПК / Т. І. Топішко // Економічний простір : збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. – № 13. – С. 277-282.
4. Топішко Т. І. Лізинг : історія, сучасність та перспективи розвитку в Україні / Т. І. Топішко // Вісник НУВГП : збірник наукових праць. – Вип. 2 (42). – Рівне, 2008. – С. 258-263. – (Серія “Економіка”).
5. Топішко Т. І. Проблеми відновлення матеріально-технічної бази АПК на інноваційній основі / Т. І. Топішко // Наука й економіка. – Вип. 3 (11). – Хмельницький : ПВНЗ “Хмельницький економічний університет”, 2008. – С. 333-337.

6. Топішко Т. І. Особливості та тенденції розвитку лізингової діяльності в Західній Європі / Т. І. Топішко // Вісник НУВГП : збірник наукових праць. – Вип. 3 (43). – Рівне, 2008. – С. 213-218. – (Серія “Економіка”).

7. Топішко Т. І. Світовий ринок лізингових послуг : стан та перспективи розвитку / Т. І. Топішко, І. Г. Костирко // Економіка : проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – Вип. 245 : в 5 т. – Т. 1. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. – С. 118-122 (автору належить узагальнення сучасного стану та тенденцій розвитку світового ринку лізингових послуг).

8. Топішко Т. І. Проблеми класифікації видів лізингу / Т. І. Топішко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : збірник наукових праць. – № 7. – Луцьк : ВНУ, 2008. – С. 181-190.

9. Топішко Т. І. АПК України : проблеми відтворення та оновлення основного капіталу / Т. І. Топішко, І. Г. Костирко // Економічний простір : збірник наукових праць. – № 19. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. – С. 92-98 (автору належить розробка шляхів інвестиційно-інноваційного процесу в АПК з використанням лізингу для підтримання відтворювального процесу у даній сфері).

10. Топішко Т. І. Теоретичні та методологічні питання лізингових відносин в сфері АПК / Т. І. Топішко // Наукові записки НУ “Острозька академія”. – Вип. 10, ч.3. – Острог : НУ “Острозька академія”, 2008. – С. 404-415. – (Серія “Економіка”).

11. Топішко Т. І. Лізинг в АПК : проблеми становлення і перспективи розвитку / Т. І. Топішко // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 2008. – № 15. – С. 259-264.

12. Топішко Т. І. Принципи, функції та механізми лізингових операцій / Т. І. Топішко // Вісник НУВГП : збірник наукових праць. – Вип. 4 (44). – Рівне, 2008. – С. 207-213. – (Серія “Економіка”).

У матеріалах наукових конференцій:

13. Топішко Т. І. Роль та місце лізингу у фінансово-кредитному механізмі АПК / Т. І. Топішко // Обліково-аналітичне забезпечення розвитку сільського господарства і села : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : Львів. нац. аграр. ун-т, 2008. – С. 170-176.

14. Топішко Т. І. Роль лізингу в інвестуванні АПК / Т. І. Топішко // Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації : збірник IV (X) Міжнар. наук.-практ. конф. аспірантів і студентів. – Сімферополь : Центр Стабілізації, 2008. – С.134-135.

15. Топішко Т. І. Фінансовий лізинг в інвестиційній діяльності підприємства / Т. І. Топішко // Економіка підприємства : теорія та практика : збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : КНЕУ, 2008. – С. 189-191.

16. Топішко Т. І. Інноваційний лізинг як механізм інвестиційного процесу в АПК України / Т. І. Топішко // Стан та проблеми інноваційної розбудови України : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. – С.45-47.

17. Топішко Т. І. Деякі питання бухгалтерського та податкового обліку фінансового лізингу / Т. І. Топішко // Теоретична і прикладна економіка : задачі та перспективи : матеріали наук.-практ. конф. молодих вчених. – Тернопіль : Тернопільський державний технічний університет ім. І. Пулюя, 2008. – С.201-203.

18. Топішко Т. І. Правове регулювання лізингових операцій як складова державного регулювання економіки / Т. І. Топішко // Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Сімферополь : Видавничий центр Кримського інституту бізнесу, 2008. – С. 266-268.

АНОТАЦІЯ

Галецька Т. І. Лізинг в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Львівський національний аграрний університет, Львів, 2009.

У дисертаційній роботі досліджено ефективність лізингу в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств та напрями її підвищення. Проведено теоретико-методологічний аналіз сутності лізингу та лізингових відносин, лізингових доходів і платежів. Удосконалено класифікацію видів лізингу та розроблено методичні підходи до визначення вартості лізингової угоди. З'ясовано особливості використання лізингу в сільськогосподарських підприємствах та визначено чинники, що впливають на його розвиток. Розроблено методику оцінки ефективності використання лізингу в сільськогосподарських підприємствах, запропоновано економіко-математичну модель кількісної та якісної оцінки інвестиційних лізингових проєктів. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення статистичного обліку лізингової діяльності та сформульовано пропозиції стосовно підвищення ефективності державного регулювання лізингових відносин і відносин партнерів по агролізингу.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, інвестиції, лізинг, ефективність, лізинговий дохід, лізинговий платіж.

АННОТАЦИЯ

Галецкая Т. И. Лизинг в инвестиционной деятельности сельскохозяйственных предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Львовський національний аграрний університет, Львов, 2009.

В диссертационной работе исследована эффективность лизинга в инвестиционной деятельности сельскохозяйственных предприятий и пути ее повышения. Проведен теоретико-методологический анализ сущности лизинга и лизинговых отношений, лизинговых доходов и платежей. Доказано, что опреде-

лить сущность лизинга невозможно вне анализа отношений собственности. Лизинговые отношения следует рассматривать как отношения по поводу реализации собственности, максимизации дохода на основании деления капитала на капитал-собственность и капитал-функцию путем использования механизмов аренды и кредитования.

Усовершенствована классификация видов лизинга. В основу систематизации видов лизинга взято положение о диалектическом единстве социально-экономических, организационно-экономических и технико-экономических отношений. Разработаны методические подходы к определению стоимости лизингового контракта, которая должна быть прямо пропорциональной размеру лизингового платежа и обратно пропорциональной банковскому проценту.

Акцентируется внимание на отсутствии общепринятой методики оценки лизинга. Большинство из методик учитывают только интересы лизингодателя. Поэтому разработка методики оценки лизинга с позиций реализации интересов лизингополучателя выступает одним из первоочередных заданий.

Исследованием установлено, что реформирование АПК на рыночных основах привело к ухудшению результатов функционирования и возможностей обновления основного капитала большинства сельскохозяйственных предприятий. Актуальной проблемой для сельскохозяйственных производителей выступает поиск источников внешнего финансирования при хроническом отсутствии собственных средств. Исследование показало, что традиционные источники финансирования инвестиций оказались недейственными. Поэтому необходимо использовать альтернативные инструменты, в частности лизинг – эффективный финансовый инструмент, заслуживший популярность во многих странах мира.

Лизинг пока не нашел широкого применения в Украине. Доля сельскохозяйственной техники в структуре портфеля отечественных лизинговых компаний равна только 2,61%. Государственная поддержка агролизинга осуществляется с помощью НАК “Украгролизинг”. Компания работает нестабильно в связи с резкими изменениями финансирования из государственного бюджета.

Анализ деятельности Львовского филиала НАК “Украгролизинг” показал, что в 2007 г. большинство лизингополучателей было низко- и среднерентабельными предприятиями. В большинстве случаев в лизинг передавалась недорогая техника стоимостью до 150 тыс. грн.

Социологическое исследование, проведенное автором, продемонстрировало, что управленческий персонал сельскохозяйственных предприятий отводит лизингу приоритетное место в их инвестиционной деятельности. Однако у респондентов отсутствует четкое понимание экономической сущности лизинга. Только малая часть опрошенных (16%) пользовалась услугами коммерческих лизинговых компаний, что было обусловлено высокими процентными ставками, требованием дополнительного обеспечения, коротким сроком действия лизингового договора, а также жесткими графиками лизинговых платежей. Развитию агролизинга, по мнению аграриев, способствовала бы целевая государственная поддержка сельскохозяйственных лизингополучателей, а также разработка и внедрение комплексной аграрной политики.

В ходе диссертационного исследования разработано методика оценки эффективности использования лизинга в сельскохозяйственных предприятиях. Предложено экономико-математическую модель количественной и качественной оценки инвестиционных лизинговых проектов. Обосновано предложение по усовершенствованию статистического учета лизинговой деятельности в Украине. Разработано форму обязательной статистической отчетности юридических лиц, которые осуществляют лизинговые операции. Также дополнено статистическую форму № 10-мех “Учет тракторов, сельскохозяйственных машин и энергетических мощностей” с целью более подробного отображения поступления основных средств на сельскохозяйственные предприятия в разрезе источников финансирования, в т.ч. лизинга. Сформулированы предложения по повышению эффективности государственного регулирования лизинговых отношений и отношений партнеров по агролизингу.

Ключевые слова: сельскохозяйственное предприятие, инвестиции, лизинг, эффективность, лизинговый доход, лизинговый платеж.

ANNOTATION

Haletska T. I. Leasing in the investment activities of agricultural enterprises. – Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of a candidate of economic sciences by speciality 08.00.04 – economics and management of enterprises (according to types of economic activities). – Lviv National Agrarian University, Lviv, 2009.

The thesis deals with the problem of effectiveness of leasing in the investment activities of agricultural enterprises and the ways to its increase. Theoretical and methodological analysis was held as to the essence of the leasing itself, leasing relationships, leasing incomes and payments. The classification of types of leasing was perfected and systematic approaches were worked out to determine the value of leasing agreement. The peculiarities of using leasing in agricultural enterprises were revealed and the factors influencing its development were determined. There were developed the methods to evaluate the effectiveness of using leasing in agricultural enterprises and proposed the economic and mathematical model of qualitative and quantitative evaluation of investment of leasing projects. The suggestions concerning the perfection of statistical accounting of leasing activity were grounded and the suggestions as to rise the effectiveness of state regulation of leasing relationships and relationship between the partners of agroleasing were formulated.

Key words: agricultural enterprise, investments, leasing, effectiveness, leasing income, leasing payment.